

PRINTED BOOK

$1+1=2$

66 "सप्तद्वंद्वं सद्यः नैवाजमांतिः विवादे - - - -"

पृष्ठ - 1 से 8

पुष्प व रथाध्वनिरेषण स्पष्ट करवा दिना

25 X 17 X 1 Cm

जन्म - काकारामशर्मा

$1+1=2$

THE VEDIC PATH

Quarterly Journal of Vedic, Indological
and Scientific Research
Gurukula Kangri Vishwavidyalaya,
HARDWAR

To,

54

If not delivered, please return to :

Dr. R. L. Varshney

Editor, Vedic Path

'Dreamland'

P. O. Gurukula Kangri-249 404

HARDWAR, U. P., INDIA.

हस्तारणि - काकारामशर्मणः स्त्रीदत्ता
॥तीपथ॥

दशाहम्यंतरवालमरलेस्तक।
पातक निर्णयवस्थापत्रमिदम्

प्रथमं च मदनरत्ने राजमार्तदुः विवाहे
सर्वमांगल्ये यात्रायां गुरुजोचरे जन्म
राशेः प्रधानत्वेनामराशिं न चितयेत्
सर्वेषां गुरुचंद्रार्कबले श्रेष्ठं वृत्तादिषु
मौजौ बंधे विवाहे च प्रतिष्ठायां विशेषतः
देशे ग्रामे गृहे पुत्रु सेवायां व्यवहारकेना
मराशेः प्रधानत्वे जन्मराशिरतः परमि
ति वाक्येभ्यः प्रतिष्ठादि सुजन्मराशेः प्रधा
नत्वं न तु नामराशेर्विशेषव्यवस्थापत्रम
मया रचितं समागत्य भवद्विदं श्री नीप
मिति संदि प्रमिदं तीक्ष्णताती यदुक्तं च
एतत् लिख्यं कृतमिदं सुगमम् समस्तम् ॥

निष्ठ काकाराम संस्तुता

द्वितीयं च मदनरत्ने राजमार्तदुः विवाहे
सर्वमांगल्ये यात्रायां गुरुजोचरे जन्म
राशेः प्रधानत्वेनामराशिं न चितयेत्
सर्वेषां गुरुचंद्रार्कबले श्रेष्ठं वृत्तादिषु
मौजौ बंधे विवाहे च प्रतिष्ठायां विशेषतः
देशे ग्रामे गृहे पुत्रु सेवायां व्यवहारकेना
मराशेः प्रधानत्वे जन्मराशिरतः परमि
ति वाक्येभ्यः प्रतिष्ठादि सुजन्मराशेः प्रधा
नत्वं न तु नामराशेर्विशेषव्यवस्थापत्रम
मया रचितं समागत्य भवद्विदं श्री नीप
मिति संदि प्रमिदं तीक्ष्णताती यदुक्तं च
एतत् लिख्यं कृतमिदं सुगमम् समस्तम् ॥

दवीराहंदयत्रालपमेपहववस्थापपी अनृ
नसर मालकयंत्रालककरीमवावरा॥ सं॥

मं

ॐ श्रीगणेशायनमः सधासरस्थानिदुषः
 समादुपसमंततः काशीरंतथा राम दत्तादी च
 यथा क्रमं १ एषा कृता तु तेषां वै नम
 कृत्य समंततः बालपूर्वमुकुं देन द्वि
 येण यथा क्रमं २ मम गृहे जात मृतः पौत्रः
 पूर्व दिने तथा एषा कृता मया तत्र भोडा ए
 मं तथैव च ३ स तं कं पात कं चैव सविं डानां
 कथं प्रभो ते नो कं च यथा स कं शौचं प्रकीर्ति।
 तं ४ मातुः पूर्णं तथा प्रोक्तं धनी एव तथैव।
 च मश्नातु एष वानमि कथं शौचं भवेदिति ५
 ते नो कं च यथा बुद्धि पित्रा दीनां त्रि एव कं मा
 तः पूर्णं तथा तेयं विदुः पदिकीर्ति तं ६
 तच्छ्रुत्वा संशयं प्राप्नः एषा मि भवतस्ति वै क
 यतां समयोतीतः सकलमग्रे भविष्यति ७ त
 दनेतरं च विदुः कथयंतः परस्परं वाच
 तां समयोतीतः सधा कालः समागतः ८ तै।
 कां मयेतु कैश्चिदु सद्यः शौचं प्रकीर्ति तं मा
 तः पूर्णं तथा शौचं विदुः पदिकीर्ति तं ९
 तेषां मध्येतु कैश्चिदु प्रोक्तं शौचं त्रि एव क म
 पित्रा दीनां तथा मातुः पूर्णं शौचं प्रकीर्ति
 तं १० एतन्मतद्वयं श्रुत्वा काका ए मरुथेव।
 च विचार्य प्रतिदिनं व्यवस्था दृष्टवास्तथा
 ॥ दृष्ट्वा वाक्यं समुद्धृत्य व्यवस्था लिखिता।
 शुभा काका ए मेण विदुषा प्रविता पंडिता
 मृति ११ तारं प्राचयथा बुद्धि उन्नरं दीयतां
 मम विषयस्तत्रैतानी यो दठं त्यक्ता मनो वि

उक्ति

च

मिः १३

दशाहम्भतरेकालमरणेनाल्लेदनात्प्राप्नुते॥
 वानाल्लेदनानंतरं कालमरणे वास्तुतकफात॥
 कंचास्ति नवेति विप्रतिपत्तिस्तत्र केचिद्वदन्ति क
 केनास्ति स्तकं पूर्णमेवास्ति तत्र प्रमाणं ब्रह्म
 नुवचनं दशाहम्भतरेकाले प्रसीते तस्य बांधवैः
 शास्त्राशौचं नकर्त्तव्यं सत्याशौचं विधीयते इति
 ह्येतन्न वचनमपि प्रमाणमस्ति यथा जातमृते मृ
 तजाते वासपिंडानां दशाहमिति तत्र केचिद्विलक्ष
 णं वदन्ति मातुः स्तकं पूर्णं पित्रादीनां त्रिरात्रकं
 स्तकमिति तत्र प्रमाणं ब्रह्म नुवचनं यथा जी
 वज्जातो यदि मृतो मृतस्तक एव तु स्तकं सकलं॥
 मातुः पित्रादीनां त्रिरात्रकमिति तत्र सम्यक्कृतिभा
 ति तेषां वाक्यत्रयार्थानभिज्ञत्वात् प्रथमं यथा दशा
 हम्भतरे कालमरणे बांधवनां फातकं नास्ति सत्या
 शौचं मातुर्देवना न्येषां सपिंडानां स्तकं सकलं॥
 मातुः पितृपर ब्रह्म नुवचनस्य मत्कृतार्थे प्रमाण
 तात् त्रिरात्रकं तु यथेच्छा चरणसर्वांश्चित्त सर्ववि
 क्रयित्ववतुरुप्यपित्रादिपरं न तु श्रेष्ठाचारवात्पि
 त्रादिपरमिति भावः रुद्र धरेणाप्येवमेवाक्तं मृ
 द्धिविवेकपाठो यथा यदपि त्रिरात्रमाशौचं हारी
 तेनोक्तं जातमृते मृतजातेना कुलस्य त्रिरात्रमि
 ति तदपि यथेच्छा चरणसर्वांश्चित्त विषयमेव एवमेव
 रत्नाकरः जातमृतरिति जन्मानंतरं यद्यवदितका
 लमृतरूप्यः तदूर्ध्वं जातमरणसर्वेषामेव स।
 पिंडानां सद्यः शौचमिति रुद्र धरे रत्नाकरमुमि
 मतत्वादेव ममापि सद्यः शौचमेव प्रमाणमिति।
 भावः किंच ब्रह्म नुवचनयोः परस्परं विरुद्धत्वा
 त् कस्य प्रमाणं कस्य प्रमाणमिति तत्र विनिर्गम
 ना विरहात् भवेन्न तस्य पूर्णं स्तकं स्यादिति ह्यपि।
 त्रिरात्रमात्रं ननु द्योरेव प्रमाणत्वात् ननु मृतस्य
 पूर्णं स्तकं स्यादिति चेन्न मनुवचनयोः पर।

सरंभिन्नविषयकं त्वान्नपूर्वसूतकस्य सिद्धि
 रिति भावः ननु ब्रह्मन्नुद्गरीतवचनाम्भापूरं
 सूतकमिति चेन्न त्रयमप्युच्यते नालछेदनात् सू
 तकं प्राप्तिर्जनकालात् सूतकं प्राप्तिर्जनकालात्
 संभवति यवन्नश्चिद्यते नालं न वन्नोति सूतः
 कं छिन्ने नाले ततः पश्चात् सूतकं तु विधीयत इति
 जैमिनिवचनविरोधात् आद्यपदे विचारस्ति ।
 स्य कर्तव्यो नालछेदनात्प्राप्त्युत्पत्तौ सूतकोत्पत्ति
 रेवनास्ति यावन्नश्चिद्यत इति वचनात् पातकम
 पि नास्ति गर्भे यदि विपत्तिः स्याद् दृशा दं सूतकं
 भवेत् जीवन्नातो यदि प्रेयास्तस्य एव विमुध्यति
 इति पारस्करवचनात् नालछेदनात् न तस्मिन् रमणो
 सूतकपातकयोर्योगे पातकस्य बलवत्तरत्वात्
 सूतकाभावः तत्र प्रमाणं सूतकं सूतकं चेत्स्यान्म
 तकेष्वप्यसूतकं तत्राधिकृत्य सूतकं शोचं कुप्यी
 त् सूतकमित्यगिरे वचने यदि श्रुतं ते पिशावेन
 शुध्यते सूतिर्न सूतिः शवशो धनी इति कौर्मपि
 मरणोत्पत्तिर्योगे तु गरीयो मरणं भवेदिति पातकं तु
 सद्यः शोचं तत्र प्रमाणं बालस्त्वित्येदं शास्त्रे तु पंच
 त्वयदि गच्छति सद्य एव विमुद्ध्यते न प्रतनैव
 सूतकमित्यत्रिवाक्यं ननु दृशा दं मध्ये बालमर
 णे मातु रपि भवन्तं सद्यः शोचं स्यादिति चेन्न ना
 त् सूतकस्य पातकापेक्षया बलीयस्त्वान्न त्रयमा
 णं सूतकादिगुणं शवशो वादिगुणं मातृवमा
 तृवादिगुणं सूतिस्ततो पिशवदाहक इत्यत्रि
 वाक्यं कात्यायनोपि प्रतिबतै दृशा हेतु पंचत्वं ।
 यदि गच्छति मातुः शुद्धिर्दृशा हेतु सद्यः शोचं तु
 गोत्रिणा मिति द्गरीतोपि सद्यः शोचं मृते जाते
 कुले जाते मृते पिवा अवश्यं जनन्यसु पूर्णशो
 चतदास्मृतं ब्रह्म चेता अपि मुहूर्तं जीवितो वा
 तः पंचत्वं यदि गच्छति मातुः शुद्धिर्दृशा हेतु स

द्यः शोचसु गोविण इति प्रपयार्कं शोचोपादश्रुति
 वृत्ते दशादेतुपंचने यदि गच्छति मातुः प्रासविकं।
 शोचमुपस्थपिता शुचिदिति ननु सद्यः शोच
 मितादरादिभिर्विरुद्धत्वाद् प्रमाणमिति चेन्न प्र
 णिशोचस्य शुद्धिविवेक एताक एदिकर्तृप्राचीना
 चार्थानामिमतत्वेन सद्यः शोचस्य तैस्वीकृतत्वात्
 पूर्णशोचमप्रमाणमिति निष्कर्षः मितादरादिकं
 प्रमाणं शुद्धिविवेकादिकमप्रमाणमिति त्रिवि
 निगमनाभावाच्च ननु मितादरादिग्रंथस्यातिवि
 स्तरत्वेन शुद्धिविवेकादिग्रंथस्याविस्तरत्वान्मेता
 दरादीनामेव प्रामाण्यमिति चेन्न शुद्धिविवेका
 दीविदेशस्यापि तस्मात्तस्मात् एव विषयकस्य लेमिमा
 दरादिकर्तृस्वीकृतश्रुता तद्धिनमादभ्येति प्रतिपा
 दितदशादशोचस्य रूद्रधरादिभिर्रूपेदितत्वात्
 नातिविस्तरत्वे प्रमाणत्वे प्रयोजकमिति भावः मि
 तादरा मूलयाज्ञवल्क्यस्मृतौ एतदृशविषयनिरू
 पणभावेन टीकाकारकृतकल्पनाया अप्रामाण्य।
 मिमिति भावः किंच मितादरादिकर्तृणां मुनित्वमित्वा
 भावेन तेषां वचनानुलेघने प्रायश्चित्तनास्त्यस्मा
 कं स्वतंत्रेच्छस्य मुनेर्नियोगयर्थनुर्योगानरुत्वमि
 तिनियमात् मितादरादिकर्तृणां कात्यायनाद्यपेक्ष
 यात्तच्छ्रुतेनास्मादिवत्पठितत्वाच्च तेषां वचनानु
 लेघने प्रायश्चित्तनास्तीति भावः किंच निर्णयसि
 धुमितादरादिग्रंथानामेव प्रामाण्यं ननु शुद्धिवि
 वेकादीनामिति यदि भवद्भिः स्वीक्रियते चेत्तदा म
 वतां मते मातुलकन्यायासाकं विवादः स्यान्मातु
 लकन्याविवादस्तु निर्णयसिंधुकारस्वीकृत एवा
 परंच स्वगृहे स्वकीयसजातीयशुद्धस्य ते सर्वेषां क
 निष्ठातां मुंडनं विधेयं स्यात्प्रतिपादितं च मितादरा
 यामिति भावः ननु विवादमुंडनयोर्मिश्रणाखीयत्वाद्
 प्रमाणमिति चेन्न तत्प्रतिपादकग्रंथानामप्यप्रामा
 ण्यपत्तेरिति त्रयशशाश्रयमुत्तरज्यपरशाश्रयानु
 यः कर्तृमिच्छति दुर्मधः माघं तत्र स्पष्टेदितमिति
 कात्यायनवचनदोषप्रवणाच्च ननु मितादरा नि

कृत्य पूर्णशौचं सविंशानामिति चेत् नानाधः सारी
 तवाकस्य यथेच्छाचरणसविंदुविषयत्वात्
 नहि तीयः बाधवैरिति तृतीयंतस्यविधीयते
 इति क्रियापदेन साकं संबंधाभावात् मानुरेव ॥
 पूर्णशौचं नतु सविंशानां स्तकं सकलं मानु
 रिति स्ववत्पक्षसाधकवाक्ये लिखितत्वादिति
 भावः नतु तीयः सविंशानां यथेच्छाचरण
 वतां त्रिएत्रविधानात् प्रतियादितं च शुद्धि
 विवेकरत्नाकरयोः स्फुटतयेति भावः किं
 च वस्तुतस्तु जातमिति सारीतवाक्यस्य
 जातमते कुलस्य सद्यः इति विसर्वाक्यविरु
 द्धत्वात् यथेच्छाचरणविषयत्वं शावाशौचं न
 कर्तव्यमिति वाक्यस्य न त्रैतं नैव स्तकमि
 त्यत्रिवाक्येन साकं विरुद्धत्वात् केवलमातु
 विषयकत्वं स्तकं सकलं मानुरिति मन
 च वचनस्य सद्यः शौचो गोत्रिणामिति कात्याय
 नवाक्येन साकं विरुद्धत्वात् यथेच्छाचरण
 विषयकमित्यलमतिविस्तरेण सोत्रं
 तु यंत्रालये मुद्रितं कारयित्वा ममार्थ-
 प्रेषणीयं भवद्विनिर्वायं त्रालये मुद्रितं न
 प्रेषणीयं देशान्तरस्य विद्वज्जनकरकंजे ।
 मुद्रय वस्थापत्रप्रेषणस्य सकरत्वादिति ॥

मालमहोके व्यवस्थापत्र
 औरभी छपनगेति न केना
 म व्यवस्थाविधवाति योग
 सेडन मन्त्रिपूजन प्रतियाद
 क वेदमंत्राख्या मुद्रया
 इ समय व्यवस्था सं १२४३

यथाभागधुषः यथा
 भागदोपश्रीके वांति
 दुर्कैरेडन व्यवस्था
 प्रतियामात्रेजमरा
 शिप्रधानत व्यवस्था
 सिद्धितं दुर्नीचं दनम

हस्तातराणि : काकारामशर्मा (सीता) का
॥तीयस्य॥

दशाहम्यंतरवालमरलेसतक।
पातकनिर्णीयव्यवस्थापत्रमिदम्

अपरंच मदनरत्ने राजमार्तंडः विवाहे
सर्वमांगल्ये यात्रायांगुरुगोचरे जन्म
राशेः प्रधानत्वेनामराशित्वात्तयेत
सर्वमांगुरुचंद्रार्कबले श्रेष्ठवृत्तादिषु
मौजौबंधे विवाहे च प्रतिष्ठाया विशेषतः
देशे ग्रामे गृहे पुत्रसेवायां व्यवहारकेना
मराशेः प्रधानत्वे जन्मराशिरतः परमि
ति वाक्येभ्यः प्रतिष्ठादिषु जन्मराशेः प्रधा
नत्वेन तु नामराशेर्विशेषव्यवस्थापत्रम
मपार्थैरस्ति समागत्य भवद्विर्दशी नीय
मिति संविप्रमिदं तीक्ष्णज्ञानी यदुन्निवेदे
ण लिखीकृतमिदं सुगमम् एवमस्म॥

निष्ठत काराम मसुफ کتاب ید

در مطبع و بیروت مرتبہ تمام شیخ کریم بخش الما مطبع کرچی

दवीरहिंदयनालपमेपहव्यवस्थाछपी चम
नसर मालकयं जालक करीमवावश॥ सं॥ १५३

मं

ॐ श्रीगणेशाय नमः सधा सरस्वत्या विदुषः
 समाह्वय समंततः काशी एतथा राम दत्तादी च
 यथा क्रमं १ एच्छा कृता तु तेष्वावे नम
 कृत्य समंततः बाल पूर्व सुकंदेन द्वि
 येण यथा क्रमं २ मम गृहे जात मृतः दोत्रः
 पूर्व दिने तथा एच्छा कृता मया तत्र मोक्षाय
 मं तथैव च ३ स त कं पात कं चैव स पिंडा नो
 कथं प्रभो ते नोक्तं च यथा सद्यः शौचं प्रकीर्त्ति
 तं ४ मातुः पूर्णं तथा त्रोक्तं धनी एव तथैव
 च म आतु एव वा नमि कथं शौचं भवेदिति ५
 ते नोक्तं च यथा बुद्धि पित्रा दीनां विरात्र कं मा
 तुः पूर्णं तथा तेयं विदुषिः परिकीर्त्तितं ६
 तच्छ्रुत्वा संशयं प्रापः एच्छा मि भवत सुवेवा
 चतां समयोतीतः सफल मग्रे भविष्यति ७
 दंतं तं च विदुषः कथयंतः परस्परं वाच
 तां समयोतीतः सधा कालः समागतः ८
 वां मध्ये तु कैश्चिद् सद्यः शौचं प्रकीर्त्तितं मा
 तुः पूर्णं तथा शौचं विदुषिः परिकीर्त्तितं ९
 तेष्वां मध्ये तु कैश्चिद् शौचं शौचं विरात्र कं म
 पित्रा दीनां तथा मातुः पूर्णं शौचं प्रकीर्त्ति
 तं १० एतन्मत्तदयं श्रुत्वा काकार मस्तथैव
 च विचार्य प्रतिदिनं व्यवस्था दृष्टवास्तथा
 ॥ दृष्टावाको समुद्रं च व्यवस्था लिखिता
 शुभा काकार मण विदुषा प्रविता पंडिता
 श्रुति ११ तोट पृष्ठ यथा बुद्धि उत्तरं दीयतां
 मम विषयस्तत्र दलीयो हठं त्यक्ता मनो वि

वर्ग

च

मिः १३

दशाहं तरेवालमरणे नास्ति चेदनात्मा श्रुते ॥
 वा नालं चेदनां न तरेवालमरणे वास्तवकं कृतं ॥
 कंचास्ति न वेति विप्रतिपत्तिस्तत्र केचिद्वदन्ति क
 कंचास्ति स्तत्र के पूर्णमेवास्ति तत्र प्रमाणं ब्रह्म
 नुवचनं दशाहं तरेवाले प्रमीते तस्य बांधवैः
 शाकरोचं न कर्तव्यं सत्याशौचं विधीयत इति
 हारी नुवचनमपि प्रमाणमस्ति यथा जातमृते मृ
 तजाते वासपिंडानां दशाहं मिति तत्र केचिद्वदन्ति
 एंवदन्ति मातुः स्तत्र के पूर्णं पित्रादीनां त्रिरात्रं
 स्तत्र के मिति तत्र प्रमाणं ब्रह्म नुवचनं यथा जी
 वज्जातो यदि मृतो मृतस्तत्र के एव तु स्तत्र के सकलं ॥
 मातुः पित्रादीनां त्रिरात्रं के मिति तत्र सम्यक्प्रतिभा
 ति ते वा वाक्यार्थानभिज्ञत्वात् प्रथमं यथा दशा
 हाहं तरेवालमरणे बांधवनां पाते कंचास्ति सत्या
 शौचं मातुः रेवना न्ये वासपिंडानां स्तत्र के सकलं ॥
 मातुः रित्यपरं ब्रह्म नुवचनस्य मत्कृतार्थं प्रमाण
 तात् त्रिरात्रं के तु यथेच्छाचारसर्वाश्चित्तसर्ववि
 क्रयित्ववतुरुप्यपित्रादिपरं नेतुं श्रेष्ठाचारवापि
 त्रिादिपरमिति भावः रुद्रधरेणाप्येवमेवाक्तं मु
 द्विविवेकपाठो यथा यदपि त्रिरात्रमाशौचं हारी
 तेनोक्तं जातमृते मृतजाते ताकुलस्य त्रिरात्रमि
 ति तदपि यथेच्छाचारज्ञानविषयमेव एवमेव
 रत्नाकरः जातमृतरिति जन्मानं शिरो व्यवहितका
 लमृतरित्यर्थः तदर्थं जातमरणसर्वथा मेव स।
 पिंडानां सद्यः शौचमिति रुद्रधरे रत्नाकरमुमि
 मतत्वादेव ममापि सद्यः शौचमेव प्रमाणमिति।
 भावः किंच ब्रह्म नुवचनयोः परस्परं विरुद्धता
 त्कस्य प्रामाण्यं कस्या प्रामाण्यमित्यत्र विनिर्गम
 नाविरहात् भवेन्न तस्य पूर्णस्तत्र के स्यात् सिद्धाया
 त्रिरेव स्यात् ननु द्योदेव प्रमाणत्वात् नममृतस्य
 पूर्णस्तस्य सिद्धिरिति चेन्न मनुवचनयोः पर।

सारं भिन्नविषयकं तान्नपूर्णस्तत्कस्य सिद्धि
 रिति भावः ननु ब्रह्म ननु हारीतवचनाम्भा पूर्ण
 स्तत्कमिति चेन्न त्रयमप्युच्यते नालं छेदनात् सू
 तकप्राप्तिर्जनमकालास्तत्कप्राप्तिर्कालात्पुनः
 संभवति क्वचन छिद्यते नालं तव त्रानोतिस्तत्
 कं छिन्नेनालेततः पश्चात्स्तत्कं तु विधीयत इति
 जैमिनिवचनविरोधात् आद्यपदे विचारस्ति ।
 संकर्तव्यो नालं छेदनात्प्रोक्ष्य रणेस्तत्काल्यति
 देवनालियावत्र छिद्यत इति वचनात् पातकम
 पिनास्ति गर्भे यदि विपत्तिः स्याद्दृष्टा दस्तत्कं
 भवेत् जीवज्जातो यदि प्रयान्साद्य एव विमुध्यति
 इति पारस्करवचनात् नालं छेदनात् नंतरमरणे
 स्तत्कपातकयोर्योगे पातकस्य बलवत्तरत्वात्
 स्तत्काभावः तत्र प्रमाणं स्तत्कं स्तत्कं चेत्स्यान्म
 तर्कं पृथक् स्तत्कं तत्राधिकृत्य स्तत्कं शौचकुपी
 त्रस्तत्कमित्यपि रोचनेन यदि शान्तते पिशाचेन
 मुध्यते स्तत्किर्न स्तुतिः शौचशोधनी इति कौर्मपि
 मरणोत्पत्तियोगे तु गरीयो मरणं भवेदिति पातकं न
 सद्यः शौचं तत्र प्रमाणं बालस्त्वित्देशादेतुपंचा
 त्वयदि गच्छति सद्य एव विमुक्षुः स्यात् न प्रेतं नैव
 स्तत्कमित्यत्रिवाक्यं ननु दृष्टादमध्यबालमर
 णे मातु रपि भवन्ते सद्यः शौचं स्यादिति चेन्न ना
 त्स्तत्कस्य पातकापेक्षया वलीयस्या तत्र प्रमा
 णं स्तत्कादिगुणं शौचं शौचादिगुणमात्रं वमा
 त्रं वादिगुणं स्तुतिस्ततो पिशौवदादक इत्यत्रि
 वाक्यं कात्यायनोपि ग्रन्थेनैव दृष्टादेतुपंचत्वा
 यदि गच्छति मातुः शुद्धिर्दृष्टादेन सद्यः शौचं तु
 गोत्रिणा मिति हारीतोपि सद्यः शौचं मृते जाते
 कुले जाते मृते पिशाचवश्यकं जनन्यस्तु पूर्णशौ
 चं तदा स्मृतं ब्रह्म चेताग्रपि मुहूर्तं जीवितो वा
 लः पंचत्वं यदि गच्छति मातुः शुद्धिर्दृष्टादेन स

द्युः शोचन्नु गोविण्ड इति प्रपदार्कं शंखोष्णद्वयानि
 वृत्तैर्दृष्टाद्देतुपंचनेयदिगच्छति मातुः प्रासविकं।
 शोचस्य स्यप्यपिता शुचिदिति ननु सद्यः शोचं
 मिताक्षरादिभिर्विरुद्धत्वाद्प्रमाणमिति चेन्न प्र
 णिशोचस्य शुद्धिविवेक रत्नाकरादिकर्तृप्राचीना
 चार्थानामित्तत्वेन सद्यः शोचस्य तैस्वीकृतत्वात्
 पूर्णशोचस्य प्रमाणमिति निष्कर्षः मिताक्षरादिकं
 प्रमाणं शुद्धिविवेकादिकं प्रमाणमिति त्रयवि।
 निगमनाभावाच्च ननु मिताक्षरादिग्रंथस्यातिवे
 स्तरत्वेन शुद्धिविवेकादिग्रंथस्याविस्तरत्वान्मेता
 क्षरादीनामेव प्रमाणमिति चेन्न शुद्धिविवेका
 दी विदेशस्यापि तस्मात्प्रमाणविषयकस्य लेखिता
 क्षरादिकर्तृस्वीकृतश्रुत्वात्तद्दिनमाह्वयेति प्रतिपा
 दितदृष्टादशोचस्य रूढधरादिभिर्दुषेदितत्वात्
 नातिविस्तरत्वे प्रमाणत्वे प्रयोजकमिति भावः मि
 ताक्षरादिलया तवत्कस्मत्तो एतादृशविषयनिरू
 पणभावेन टीकाकारकृतकल्पनाया अप्रामाण्य।
 मिति भावः किंच मिताक्षरादिकर्तृणां मुनित्वं चित्वा
 भावेन तेषां वचनानुलेघने प्रायश्चित्तेनास्त्यस्मा
 कं स्वतंत्रेच्छस्य मुनेर्नियोगार्थं नुयोगानर्हत्वमि
 ति नियमात् मिताक्षरादिकर्तृणां कात्यायनाद्यपेक्ष
 या तच्छलेमास्मदादि वत्पठितत्वाच्च तेषां वचनानु
 लेघने प्रायश्चित्तेनास्तीति भावः किंच निर्णयसि
 धुमिताक्षरादिग्रंथानामेव प्रमाण्यननु शुद्धिवि
 वेकादीनामिति यदि भवद्भिः स्वीक्रियते चेत्तदाम
 वतां मते मातुलकन्यासाकं विवादः स्यान्मातु
 लकन्याविवादस्तु निर्णयसिद्धिकारस्वीकृत एवा
 परंच स्वगृहे स्वकीयसजातीयशृङ्गस्ते सर्वेषां क
 निष्ठानां मुंडनं विधेयं स्यात्प्रतिपादितं च मिताक्षरा
 यामिति भावः ननु विवाद मुंडनयोर्मित्रशास्त्रीयत्वाद्
 प्रमाणमिति चेन्न तत्प्रतिपादकग्रंथानामप्यप्रामा
 ण्यपत्तेरिति स्वशाखाश्रयसत्त्वपरशाश्रयत्वं
 यः कर्तृमिच्छति दुर्मैधः माघं न तत्र स्पष्टेति मिति
 कात्यायनवचनदोषप्रवणाच्च ननु मिताक्षरा नि

लीयसिद्धादीनां संकीर्णश्रामाण्यनलोकि यते किं त्व
 पेक्षितं श्रामाण्यमिति चेन्न मदिष्टापत्तेः वस्तुत
 स्तु स्वकीयश्राव्यग्रंथेषु यत्कर्मनिर्णयप्रतिपाद
 कवाक्यं न लभ्यते यदि तदा मित्रश्राव्यग्रंथेषु प्र
 त्यभिहितं भावः ममाभिप्रायस्तु स्वकीयश्राव्यग्रंथ
 एव यस्मान्न विषयप्रतिपादनां श्रान्तिर्णयसि
 द्धादीनां प्रामाण्यं ननु विरुद्धं श्रामाण्यमस्मा
 कमिति निष्कर्षः ननु जातमृते मृतजोते वा कु
 लस्य सद्यः शौचमिति वृद्धस्यति वचनस्य प्रत्यादि
 वचनानां च समानवाक्यत्वेन जातमृते मृतजो
 ते वासपिंडादंशं दशाहमिति हारीतवचनस्य श्रा
 व्यशौचं न कर्तव्यं सत्यं शौचं विधीयते । सतकं
 सकलं मातुः पित्रादीनां त्रिसंज्ञकमिति वृद्धस्य
 नुवचनद्वयस्य च विशेषवाक्यत्वात् पूर्णशौचमेव
 सम्पत्तिरिति चेन्न हारीतमनुवचनेषु विशेषता द्यो
 तकपदाभावात् ननु श्राव्यशौचं न कर्तव्यमित्या
 दिकं द्योतकपदमस्तीति चेन्न प्रत्यादिवाक्येऽपि न
 प्रेतं नैव सतकं कुलस्य सद्यः शौचमित्यादिकं वि
 शेषता द्योतकपदसंज्ञात्वात् पूर्णशौचप्रतिपादक
 वाक्यत्रयापेक्षया सद्यः शौचप्रतिपादकाष्टवाक्या
 नां बहुत्वेन त्रयाणां निर्वृत्तत्वेन चान्यपरत्वकल्प
 ने गौडभावाच्चाष्टानामन्यद्वैतकल्पने गौडवमा
 स्तीति भावः किंच वस्तुतस्तु भवेत्प्रतिपादक
 वचनत्रयाणां परस्परं पृथक् पृथक् विषयप्रतिपा
 दकत्वात् मत्पत्नीयाष्टवाक्यानां केवलसद्यःपद
 विशिष्टत्वेन बलवत्तरत्वं मिति भावः यथा हारीत
 वाक्ये दशाहमिति पदं प्रथमवृद्धमनुवचने शा
 व्यशौचमिति पदं द्वितीयमनुवचने सतकं सक
 लं मातुः पित्रादीनां त्रिसंज्ञकमिति पदं मत्पत्नीया
 ष्टवाक्येषु सर्वत्र सद्यःपदकथनात् मत्पत्नीया
 ष्टवाक्यानां बलवत्तरत्वं मिति भावः मातुः पू
 र्णशौचं निर्विबाधं सर्वथा सर्ववाक्येषु मातुः पूर्ण

योचप्रतिपादनात्पतुमितादरादौकपितंजाते
 तेमृतजातेवाकुलस्यसद्यःशौचमितिदृष्टिसिद्धे
 नेशिष्टपरममितिजाशौचस्यस्वानात्तुप्रतिपा
 मिति तत्रसम्यक्कृतिभाति तदर्थेप्रमाणभावात्तु
 नुशावाशौचंनकर्तव्यंस्वाशौचंविधीयतइति
 हन्मनुवचनंप्रमाणमितिचेन्नैतस्यवाक्यस्यन
 त्तैवस्तत्कमित्यविवाक्यविरुद्धत्वेनप्रतिवृत्ते
 शाहेतुपंचत्वेपदिगच्छतिमातुःप्रासविकारोच
 मुपस्यस्यपिताशुचिरित्यपराकीयशखचचन
 विरुद्धत्वेनचकेवलमातुर्विषयत्वात्तन्नमनुव
 चनविरुद्धतात्तस्यान्यपरत्वंकिंनस्यादितिचेन्न
 एकापक्षपादयोरेवपरत्वकल्पनेगौरवात्तयत
 मित्तादरायांहृन्मनुवद्वत्प्रचेतोवचंयोरिदं
 ब्रह्मजाननानंतरंनामिबर्द्धनात्प्राग्वाल
 मरणेपित्रादीनांजननमिमितिजाशौचंदिनत्र
 यंसद्यःशौचेतुअग्निहोत्रार्थंनामिबर्द्धनो
 त्तरंशिष्टपरमपिजनननिमित्तंसंपूर्णमा
 शौचंसंपिंडानांवावबुद्धिद्यतेनालतावद्वा॥
 शौचित्यस्तत्कंक्षितेनालेततःपश्चात्सूतकंठ
 विधीयतेइतिजैमिनिवाक्यात्इति तत्रसम्य
 क्कृतिभाति मनुप्रचेतोवाक्ययोरेतादृशार्थ
 प्रतिपादकपदाभावात्किंचनालछेदनार्त
 रंवालमरणेसंपिंडानांसंपूर्णमित्यत्रयज्ञे
 मितिबचनंप्रमाणमित्तादराकोरेणदत्तंतद
 पिनसम्यक्कृतस्मिन्वाक्येनालछेदनोत्तरस
 त्कप्राप्तिमोत्रप्रतिपादनात्संपिंडानांतत्राक
 षणाचेतिभावःननुजातमृतेइतिद्वारीतवा
 क्यप्रमाणीकृत्यपूर्णशौचंसंपिंडानामथवा
 शावाशौचंनकर्तव्यमितिवाक्यंप्रमाणीकृत्य
 पूर्णशौचंसंपिंडानामथवास्तत्कंसकलम
 तुःपित्रादीनांविरात्रकमितिमनुवाक्यंप्रमाणी

पादन

नानुवचन

न

कृत्य पूर्णशौचं सपिंडानामिति चेत्तन्नाथः सारी
 तवाक्यस्य यथेच्छाचरणसपिंडविषयत्वात्
 नहितीयः बाधवैरिति तृतीयंतस्यविधीयते
 इति क्रियापदेन साकं संबंधाभावात् मातुरेव॥
 पूर्णशौचं नतु सपिंडानां स्तकं सकलमातु
 रिति मवत्यक्षसाधकवाक्ये लिखितत्वादिति
 भावः नतु तीयः सपिंडानां यथेच्छाचरण
 वतां त्रिरत्रविधानात्प्रतिपादितं च शुद्धि
 विवेकरत्नाकरयोः स्फुटतयेति भावः किं
 च वस्तुतस्तुजातमृतरिति सारीतवाक्यस्य
 जातमृतेकुलस्य सद्यः इति विसवाक्यविरु
 द्धत्वाद्यथेच्छाचरणविषयत्वं शावाशौचं न
 कर्तव्यमिति वाक्यस्य न त्रैतं नैवस्तकमि
 त्यत्रिवाक्येन साकं विरुद्धत्वात्केवलमातु
 विषयकत्वं स्तकं सकलमातुरिति मनु
 चं वचनस्य सद्यः शौचोत्रिणामिति कात्याय
 नवाक्येन साकं विरुद्धत्वात् यथेच्छाचरण
 विषयकमित्यलमतिविस्तरेण सोत्तरं
 तु यंत्रालये मुद्रितं कारयित्वा ममयाश्व-
 प्रेषणीयं भवद्विर्विनायंत्रालये मुद्रितं न
 प्रेषणीयं देशंतरस्य विद्वज्जनकरकंजे।
 बुधवस्थापत्रप्रेषणस्यासुकरत्वादिति न

मालमहोके व्यवस्थापत्र
 औरभीषपनगेति न केना
 म व्यवस्थाविधवाति योग
 संडन मृत्पूजनप्रतिपाद
 क वेदमंत्राख्या उदुआ
 दुसमय व्यवस्था सं १२४३

यथाभागधृषः यथा
 भागदोषश्रिकेकां चि
 दुक्तिं विदु न व्यवस्था
 प्रतिष्ठा मात्रे जन्मरा
 शिप्रधानत व्यवस्था
 लिखितं दुनी चंदना